

İkinci Öğretim Öğrencilerinin İkinci Öğretim Programına İlişkin Görüşlerinin Meslek Seçimi ve İlgilerine Göre Analizi

Abdurrahman Tanrıöğen¹, Ramazan Bastürk²

Özet

Bu araştırmanın amacı, Pamukkale Üniversitesi'nin değişik fakültelerinde ikinci öğretim programında öğrenim gören öğrencilerin, ikinci öğretim programına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin, onların eğitim gördükleri bölümleri tercih türlerine göre ve bölüme karşı sevgi duyma eğilimlerine göre farklılık gösterip göstermediklerini belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için araştırmacılar tarafından geliştirilen *İkinci Öğretimi Değerlendirme Envanteri* (İÖDE) kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmanın örneklemi 2004–2005 öğrenim yılında Pamukkale Üniversitesi öğrencisi olan 365 öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırma problemlerine yanıt vermek amacıyla betimsel ve vardamsal istatistik teknikleri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, araştırmaya katılan ikinci öğretim öğrencilerinden “tesadüfi” olarak okudukları bölümlere yerleşenlerin ikinci öğretim ile ilgili olumsuz görüşlerinin “isteyerek” yerleşen öğrencilere göre oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, eğitim gördükleri bölümleri “sevindiklerini” ifade eden öğrencilerin de, eğitim gördükleri bölümleri “sevmeyen” ve “Kısmen seven” öğrencilere göre olumlu görüşlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Bölüm tercihi, İkinci öğretim programı, Eğitim sorunları, Meslek seçimi, Mesleki ilgi

Analysis of the Evening Course Students' Opinions about Evening Course Program by Job Selection and Job Interest

Abstract

The purpose of this study is to determine the evening course students' positive and negative opinions about evening course program they are studying by job selection and job interest in the Pamukkale University. The data of the study was collected by administering Evening Courses Program Evaluation Survey (ECPES) developed by the researchers from 365 students studying at various faculties of Pamukkale University during fall semester of 2004–2005 academic years. The data collected has been analyzed by descriptive and inferential statistical techniques in order to answer the research problems. According to the research findings, students who select their program by chance have more negative opinions than the students who choose their program by conscious about the evening course program. On the other hand, students who like attending their program have more positive opinions about the evening course program than the students who do not like attending their program.

Key words: Pamukkale University, Evening Courses Program, Job interest, Job Selection

¹ Prof.Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi ABD, e-posta: atogen@gmail.com

² Yrd.Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Ölçme ve Değerlendirme ABD, e-posta: rbasturk@pau.edu.tr

Giriş

Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) 2007 yılı verilerine göre ülkemizde 53'ü devlet, 24'ü ise 1992 yılından itibaren açılışlarına onay verilen vakıf üniversitesi olmak üzere toplam olarak 77 üniversite bulunmaktadır. Önümüzdeki 10 yıl içerisinde bu sayının 100'e ulaşması beklenmektedir (YÖK, 2007).

Vakıflaşma yoluyla da olsa, üniversite sayısının giderek artmasına rağmen bu artış, 18–21 yaş nüfusunun 6,2 milyon olduğu ve her yıl ortaöğretim kurumlarından 600 bin civarında öğrencinin mezun olduğu bir ortamda, Türkiye'nin üniversite ihtiyacının çok gerisinde kalmaktadır (DİE, 2005). Çağdaş gelişmiş ülkelerde yükseköğretimde okullaşma oranının % 50'ler civarında olduğu düşünüldüğünde, ülkemizin açık öğretim dâhil % 32, açık öğretim hariç % 18 olan yükseköğretimdeki okullaşma oranı çok düşük kalmaktadır.

Türkiye cumhuriyetinin kuruluş yıllarındaki üniversite sayısı ve kapasitesi ile günümüzdeki üniversite sayısı ve kapasitesi karşılaştırıldığında, nicel değerler açısından çok yüksek artışlar sağlanmasına rağmen, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre her yıl lise ve dengi okullardan mezun olan öğrencilerin ancak üçte biri yüksek öğrenim görme hakkını elde edebilmektedir (MEB, 2005).

Örneğin Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) verilerine göre, Türkiye'de 2006 yılında ÖSS için 1.537.374 aday başvurmuş, sınava girenlerin ancak 202.998'i (% 13) herhangi bir dört yıllık eğitim programına yerleştirilebilmiştir. Bu sınavda Meslek Yüksek Okulları ve Açık Öğretim dahil edildiğinde üniversitelerde bir eğitim programına yerleşme oranı yaklaşık % 26 (405.517) civarında gerçekleşmiştir (ÖSYM, 2006). Bu durum üniversitemizin öğrenci kapasitelerinin sadece niteliksel olarak değil, niceliksel olarak da geliştirilmesi gerektiğinin en önemli göstergesidir.

Daha fazla sayıdaki lise ve dengi okullardan mezun olan öğrencileri yüksek öğrenim kurumlarına yerleştirmek amacı ile 1992 yılında yükseköğretim kurumlarında ikili öğretim yapılması ile ilgili 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi gündeme gelmiş ve bu kanuna ek olarak 19/11/1992 yılında 3843 sayılı kanun çıkartılarak yüksek öğretim kurumlarında ikili öğretime geçiş yasal olarak başlamıştır (Resmi Gazete, 1992). Bu kanun sonucunda üniversitelerde 1993-1994 öğretim yılında ilk kez başlatılan ikinci öğretim büyük ilgi görmüş, bu öğrencilerin sayısı 1997 yılında 140 bine, günümüzde ise 500 bin seviyelerine ulaşmıştır. Fakat Hacettepe, Ortadoğu Teknik, İstanbul Teknik ve Boğaziçi gibi önde gelen üniversiteler ikinci öğretim uygulamalarına yeteri kadar ilgi göstermemiş; kendilerince haklı olabilecek eleştirileri de getirerek, bünyelerindeki bölümlerde ikinci öğretim programlarına izin vermemişlerdir. Sadece adı geçen üniversiteler ile sınırlı olmayan ve başka eğitimciler tarafından da paylaşılan bu eleştirileri, “*ikinci öğretim uygulamasının eğitimin kalitesini düşüreceği*”, “*bilimsel çalışmaları engelleyeceği*”, ve “*yükseköğrenime kaydolan öğrencilerin kalitelerinin düşeceği*” şeklinde özetlemek mümkündür.

Bu eleştirilere rağmen bazı araştırmacılar, ikinci öğretimin sanıldığı gibi aksine eğitimin kalitesinden bir taviz vermeyi gerektirmediğini savunmaktadırlar (Doğan, 2001; Serbest, 2002; Tanrıöğen & Baştürk, 2005). Bu araştırmacılara göre, normal öğretim ile aynı düzeyde, aynı koşullarda, aynı öğretim üyeleri tarafından, aynı ders araçları kullanılarak öğretim yapıldığından, özellikle verilen eğitimin kalitesinden bir taviz verileceği eleştirisinin çok yersiz olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2001). İkinci öğretimin bilimsel araştırmayı engellediği savı da bu araştırmacılara göre doğru değildir. Aksine bu yolla sağlanan kaynağın % 5'i araştırma fonuna aktarıldığı ve % 20-25'lik kısmının ders araç-gereç alımında kullanılmasına imkân verdiği için araştırma imkânını artırıcı ve destekleyici etkisinin varlığını vurgulamaktadırlar. Hatta üniversitelerin gece ve gündüz yaşanır bir ortama kavuşması sonucu isteyen araştırmacıların kendilerine daha çok zaman ve kaynak oluşturabilecekleri de belirtilmektedir. Serbest (2002), yaptığı çalışmada ilk yıllardaki normal ve ikinci öğretim öğrencilerinin bir bölüme yerleştirilmelerinde meydana gelen puan farkının son yıllarda gittikçe kapanmakta olduğunu, bunun da ikinci öğretim öğrencileri ile normal öğretim öğrencileri arasındaki kalite farkının ortadan kalkmakta olduğunu bir göstergesi olduğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak, Doğan (2001), döner sermaye gelirinden yararlanamayan, özel iş ve görevlendirme peşinde koşmayan ya da şirketi olmayan öğretim üyelerinin çok geri sıralarda kalan aylık gelirlerini, asli görevlerine biraz daha fazla zaman ayırarak önemli ölçüde artırabildiklerini belirtmiştir. Bir diğer gerçek ise, başka gelir kaynağı olan veya ikinci öğretimde görev almak istemeyen öğretim üyesinin de özgür iradesi ile ikinci öğretimde yer almamaya karar verebilmesidir.

Serbest (2002), yaptığı çalışmada basın-yayın aracılığı ile vakıf üniversitelerinin sosyal, kültürel ve bilimsel etkinliklerinin abartılarak kamuoyunun gündemine getirildiğini, buna karşın devlet üniversitelerinin, diğer kamu kurumlarından örnekler verilerek büyük bir yozlaşma içinde bulunduğu imajının oluşturulmaya çalışıldığını ifade etmektedir. Ayrıca, Türkiye'deki Vakıf Üniversitelerinin, diğer gelişmiş ülkelerde örneği bulunan ve yasalarında belirtilen "vakfettmek" amacıyla kurulmadığını ve Türkiye'de vakıf üniversitelerinin varlığının yükseköğretimdeki arz-talep dengesizliğine dayandığını, çoğunluğun kâr amacı güttüklerini belirtmektedir.

Eğitim-öğretim sistemindeki çarpıklık, özellikle ortaöğretim seviyesinde meslek edindirme programlarının yetersizliği, gençlerin yükseköğretime daha fazla eğilim göstermelerine neden olmakta, bu eğilime Türkiye'deki hızlı nüfus artışının etkisi de eklenince her yıl yaklaşık 1,5 milyon genç üniversitelerde gelecek aramak zorunda kalmaktadır. Sonuç olarak sorunun çözümü daha çok sayıda insana yükseköğretim diploması vermek ise, bu koşullar altında "ikinci öğretim" yükseköğretimdeki sorunun çözümüne yardımcı olabilir (Doğan, 2001; Serbest, (2002).

Tanrıöğen ve Baştürk (2005) ise, ikinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretime ilişkin olumsuz görüşlerinin, olumlu görüşlerden oldukça fazla olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, kız öğrencilerin ikinci öğretim ile ilgili olumlu görüşlerinin, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve ikinci öğretim programını destekledikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin ikinci öğretim programlarına

ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşleri, daha çok akademik olmayan, bireysel sorun ve beklentiler ile ilgili bulunmuştur. Başka bir deyişle, öğrenciler ikinci öğretim programına ilişkin gerek olumlu gerekse olumsuz görüş bildirirken; öğretimin niteliği, öğrenci başarısı, öğretim ortamları gibi akademik konularda bir sorun görmemişlerdir. Her yıl binlerce öğrencinin üniversite eğitimi hakkına sahip olamadığı, bu nedenle üniversitelerin sahip oldukları fiziksel ve akademik kapasitenin öğrencilerin yararına kullanılmasının daha işlevsel olacağı, bu nedenle de ikinci öğretim uygulamasının devamının yararlı olacağını belirtmişler, ancak, ikinci öğretim programına devam eden öğrencilerin, normal öğretim öğrencilerine göre haksızlığa uğradıklarını, özellikle, ekonomik, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin aşılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Artan genç nüfus, yüksek öğrenimde okullaşma oranını artırmak için bir baskı oluşturmaktadır. Artan talebin karşılanamaması kaliteli öğrencileri yurt - dışı eğitim arayışına itmekte, bu da ülkenin maddi olarak kaybına neden olmakta, manevi olarak da beyin göçüne zemin hazırlamaktadır. ÖSYM'nin yapmış olduğu sınavlarda bir nedenle başarısız olan fakat maddi imkânı olan öğrenciler ise, komşu ülkelerde yer alan; fakat YÖK'ün denkliğini tanımadığı bazı üniversitelere yönelmekte; bu da ailevi ve toplumsal sorunlara zemin hazırlamaktadır. Bütün bu sorunları ortadan kaldırmanın ya da sorunları oluşmadan önlemenin etkili bir yolu da, ikinci öğretimi desteklemek ve eksik yönlerini gidererek daha işlevsel hale getirmek olmalıdır.

Mesleki Seçimi ve Mesleki İlgi

Doğru meslek seçimi, bir bireyin tüm yaşantısını derinden etkilemektedir. Doğru meslek seçimi yapmak, mutlu ve başarılı olmayı sağlamada önemli etkenler arasında sayılabilir. Meslek seçimi konusunda gençlere rehberlik hizmeti sunma sorumluluğu toplumumuzda eğitim kurumlarına ve ailelere verilmiştir. Mesleğini severek seçen kişilerin iş yaşamında daha başarılı ve verimli olacağı unutulmamalıdır (Bütün, 2002). Özyürek ve Atıcı (2002), 192 katılımcı ile yaptıkları çalışmalarında, lise öğrencilerinin mesleki seçim kararlarında, okul danışmanlarının yanı sıra ailelerden, arkadaşlardan, öğretmenlerden ve medyadan fazlasıyla etkilendiklerini belirlemişlerdir. Aynı araştırmada, sayısal puan türü ile üniversiteye yerleşen ve yetenek düzeyi oldukça yüksek olan kız öğrencilerin, yerleştikleri bölümler ile ilgili olumlu tutuma sahip oldukları ve birden fazla kaynaktan yararlanarak mesleki tercihlerini yaptıkları belirlenmiştir.

Onural (2005), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi'nde yaptığı çalışmada, katılımcıların önemli bir bölümünün okudukları alandan memnun olmadıklarını belirlemiştir. Öğrencilerin teknik öğretmenlik mesleğini tercih etme nedenleri arasında da, "iş güvencesi", "rahatlık" ve "öğretmenliğin saygın bir meslek olarak görülmesi" gibi nedenleri ön plana çıkardıklarını belirlemiştir. Kuştepe ve Gülcan (2002), Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesinde yaptıkları araştırmalarında, öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun üniversite eğitiminin amaçlarını belirtirken, "*kültür/bilgi birikimini artırmak*" ve "*toplumda daha prestijli/avantajlı bir meslek elde etmek*" gibi amaçları diğer amaçların önüne yerleştirdiklerini bulmuşlardır.

Bu araştırmada, öğrencilerin öğrenim gördükleri ikinci öğretim programına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin, onların “meslek seçimi” ve “mesleki ilgi” değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır ve araştırma aşağıdaki sorulara yanıt verecek biçimde tasarlanmıştır.

1. İkinci öğretim öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa ilişkin *olumlu* görüşleri (a) meslek seçimi ve (b) mesleki ilgi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

2. İkinci öğretim öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa ilişkin *olumsuz* görüşleri (a) meslek seçimi ve (b) mesleki ilgi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu araştırma için tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu varolduğu biçimiyle tasvir etmeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey, durum ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Ary, Jacobs ve Razavieh, 1996; Karasar, 2002).

Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini, 2004–2005 eğitim yılı içerisinde Pamukkale Üniversitesine bağlı dört fakültede kayıtlı (Eğitim, Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler ve Fen-Edebiyat) bütün ikinci öğretim öğrencilerinden “Oranlı Küme Örneklem” yolu ile seçilen 365 öğrenci oluşturmaktadır (Karasar, 2002). Küme örneklemede, Pamukkale Üniversitesine devam eden bütün öğrenciler, fakülteler bazında alt evrenlere ayrılmış ve evrendeki fakültelerin oranları dikkate alınarak örnekleme bu oranlar yansıtılarak oluşturulmuştur. Örneklem için yeterli öğrenci sayısını belirlemek amacı ile de, Krejcie ve Morgan (1970) tarafından hazırlanan tablodan yararlanılmıştır. İkinci öğretim öğrencilerinin listeleri, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığından elde edilmiştir. Araştırmaya katılanların % 55.6’sını Eğitim, % 16.43’ini Mühendislik, % 15.34’sini Fen - Edebiyat ve % 12.63’ini de İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, Tanrıoğen & Baştürk (2005) tarafından geliştirilen “İkinci Öğretim Değerlendirme Envanteri” (İÖDE) aracılığıyla elde edilmiştir. Bu anketi geliştirmek amacıyla, ikinci öğretim programında öğrenim gören öğrencilerden açık uçlu bir soruyla ikinci öğretim programına ilişkin sahip oldukları olumlu ve olumsuz görüşleri maddeler halinde sıralamaları istenmiştir. Öğrencilerin bu açık uçlu soruya verdikleri yanıtlar incelenerek listelenmiş ve öğrencilerin en az % 25’inin belirttiği olumlu ve olumsuz görüşler bir araya getirilmiştir. Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, öğrencilere ait kişisel bilgiler bulunurken, ikinci kısımda öğrencilerin ikinci öğretim programına ilişkin “olumlu” ve “olumsuz” görüşlerini elde etmeyi hedefleyen maddeler yer almaktadır. Araçta yer alan 54 maddenin 19’u olumlu, 35’i de olumsuz görüşlerden oluşmaktadır.

Veri toplama aracında yer alan maddeler için üçlü derecelendirme kullanılmıştır. Anket, "Evet - Kısmen - Hayır" yönünde olumludan olumsuz doğru sıralanmıştır. Anket ile elde edilen aritmetik ortalama puanlarının derecelenmesi ve yorumlanması için istatistikteki sayıların gerçek alt ve üst değer alanı kavramından, -başka bir deyişle ölçekteki ifadelerin içerdiği sayısal alan- hareket edilmiştir. Bu puanlamada olumlu ifade olan "Evet" 3 puanla, "Kısmen" 2 puanla ve olumsuz ifade olan "Hayır" ise 1 puanla derecelendirilmiş ve veri toplama aracındaki önermelere katılma derecelerine verilen ağırlıklar ve bu ağırlıkların sınırları için ise 1.00 – 1.69 aralığı için "Hayır", 1.70 – 2.39 aralığı için "Kısmen" ve 2.40 – 3.00 aralığı için ise "Evet" ifadesi olarak kabul edilmiştir. Ölçme aracının son hali için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı) hesaplanmış ve 0.92 olarak elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Pamukkale Üniversitesinde yer alan Eğitim, Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler ve Fen – Edebiyat fakültelerinde eğitim gören 365 ikinci öğretim öğrencisine uygulanan anket aracılığı ile veriler elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Veri toplama aracını oluşturan sorulardan toplam puan elde edildiği için, araştırmada yer alan bağımlı değişkenlerin (İkinci öğretime yönelik *olumlu* ve *olumsuz* görüşler) normal dağılıma sahip olup olmadıklarını belirlemek amacı ile Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen önem düzeyinin (olumlu görüşler için: $z = 0.52$; $p = 0.82$; olumsuz görüşler için: $z = 0.72$; $p = 0.52$) 0.05'den büyük olması, bağımlı değişkenlere ilişkin görüşlere ait puan dağılımlarının normal dağılımdan farklılık göstermediği belirlenmiştir (George ve Mallery, 2001). Bağımlı değişkenlerin normal dağılım göstermesi, bağımsız değişkenlerin sınıflama, bağımlı değişkenlerin eşit aralıklı ölçek türünde ölçme sonucu olması, örneklemin yansız olarak evrenden seçilmesi koşullarına uyum gösterdiği için (Hatcher ve Stepanski, 1994), istatistiksel analizlerde, parametrik testler olan iki bağımsız örneklemlili t-testi, tek yönlü varyans analizi (One – Way ANOVA) ve farkların hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla POST HOC işlemlerinde Scheffe testi uygulanmıştır.

Bulgular

Birinci Araştırma Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, "İkinci öğretim öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa ilişkin *olumlu* görüşleri (a) meslek seçimi ve (b) mesleki ilgi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?" biçiminde ifade edilmişti. Bu probleme yanıt vermek amacıyla iki bağımsız örneklemlili t-testi (independent-samples t-test) ve tek yönlü varyans analizi (one-way ANOVA) teknikleri kullanılmıştır. Sonuçlar aşağıda tablolar halinde verilmektedir.

Tablo 1. İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programına ilişkin olumlu görüşlerinin bölüm tercih türlerine göre t testi sonucu

Bölüm Tercihi	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İsteyerek	289	46.26	7.06	362	1.83	.07*
Tesadüfi	75	44.56	7.54			

* p > 0.05

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin ikinci öğretim programına ilişkin olumlu görüşlerinde, mesleği seçme biçimlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmemiştir [$t_{(362)} = 1.83$; $p < .05$]. Bu sonuç da göstermektedir ki, bölümlerine isteyerek ya da tesadüfi olarak yerleşen öğrencilerin ikinci öğretime yönelik olumlu düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmamıştır. Buradan hareketle, öğrencilerin öğrenim gördükleri programa ilişkin olumlu yaklaşımlarının mesleği seçme biçimlerinden fazla etkilenmediği, öğrencilerin programa ilişkin olumlu yaklaşımlarının temelinde programın kendilerine sağladığı bazı avantajların bulunduğu sonucuna varılmaktadır. Özet olarak, öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüme ilişkin olumlu tutumlarının, programı seçme biçimlerinden çok, programın kendilerine sunduğu, “gündüzleri bir işte çalışma”, “kendilerine daha fazla zaman ayırabilme” gibi olanaklardan daha fazla etkilendiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretime yönelik olumlu düşüncelerinin, halen devam etmekte oldukları bölümlere olan sevgileri açısından bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular da aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 2. İkinci öğretime ilişkin olumlu görüşlerinin bölüm sevgisine göre ortalama ve standart sapma değerleri

Bölüm Sevgisi	n	$\bar{X}$	ss
Bölümümü seviyorum	262	46.65	7.00
Bölümümü sevmiyorum	48	41.61	7.80
Kısmen Seviyorum	54	43.33	6.96
Toplam	364	45.91	7.18

Tablo 2’de öğrencilerin bölüm sevgisine göre ikinci öğretim programı hakkında olumlu görüşlerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Buna göre, bölümlerine sevrerek gelenlerin ortalamaları, bölümlerini sevmediklerini ve bölümlerini sevip-sevmeme konusunda kesin fikri olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin bölüm sevgilerine göre ikinci öğretim programının olumlu yönlerine ilişkin puanların ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek amacı ile tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. İkinci öğretime ilişkin olumlu görüşlerinin Bölüm sevgilerine göre farkları

	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	849.88	2	424.94	8.58	.00*
Grup içi	17876.95	361	49.52		
Toplam	18726.82	363			

* p < 0.05

Tablo 3’de görüldüğü gibi ikinci öğretime ilişkin olumlu görüşlerin, öğrencilerin okudukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir [$F_{(2,361)} = 8.58$; $p < .05$]. Bu sonuç, ikinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programının *olumlu* yönlerine ilişkin görüşlerinin bölüm sevgilerine göre değiştiğini ifade etmektedir. Gruplar arasındaki farkı tespit etmek için Scheffe POST HOC işlemi uygulanmıştır. Analiz sonucunda elde edilen veriler Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretime ilişkin *olumlu* görüşlerinin bölüm sevgilerine göre farkı (Scheffe Test sonuçları)

Bölüm Sevgisi	1	2	3
Seviyorum		.00*	.00*
Sevmiyorum	.00*		
Kısmen Seviyorum	.00*		

* $p < .05$.

Tablo 4’de görüldüğü gibi, bölümlerini severek gelen öğrencilerin ($\bar{X} = 46.65$) ikinci öğretim programının olumlu yönlerine ilişkin görüşleri ile bölümlerini sevmeyen ($\bar{X} = 41.61$) ya da kısmen sevenlerin ($\bar{X} = 43.63$) görüşleri arasında $p < .05$ seviyesinde anlamlı bir fark bulunmaktadır. Diğer taraftan, bölümlerini sevmeyen öğrenciler ile, bölümlerini kısmen sevenlerin arasında ise anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu sonuca göre, öğrencilerin öğrenim gördükleri programa ilişkin olumlu görüşleri, programı sevip sevmemeleriyle yakında ilişkili görülmektedir. Başka bir deyişle, öğrenim gördüğü programı seven öğrencilerin programa ilişkin olumlu görüşleri programı sevmeyen öğrencilere oranla daha yüksek olduklarını ileri sürmek mümkündür. Sonuç olarak, öğrencinin programını sevmesi, onun programın olumlu yanlarını ve avantajlarını daha yoğun olarak görmelerine neden olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan, öğrencinin öğrenim gördüğü programa ilişkin olumsuz görüşlerin ağırlıklı olması da aynı şekilde, programın olumlu yanlarının örtük kalmasına neden olabilecek bir durum olduğunu ileri sürebiliriz.

İkinci Araştırma Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, “İkinci öğretim öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa ilişkin *olumsuz* görüşleri (a) meslek seçimi ve (b) mesleki ilgi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?” biçiminde ifade edilmişti. Bu probleme yanıt vermek amacıyla iki bağımsız örneklemli t-testi (independent-samples t-test) ve tek yönlü varyans analizi (one-way ANOVA) teknikleri kullanılmıştır. Sonuçlar aşağıda tablolar halinde verilmektedir.

Tablo 5. İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programına ilişkin *olumsuz* görüşlerinin bölüm tercihlerine göre t testi sonucu

Bölüm Tercihi	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İsteyerek	289	78.79	9.16	362	- 3.20	.00*
Tesadüfen	75	82.60	9.35			

* $p < 0.05$

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin ikinci öğretim programına ilişkin *olumsuz* görüşlerinin, “meslek seçimi” değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir [$t_{(362)} = - 3.20$; $p < .05$]. Tablo 5’de yer alan ortalama ve standart sapma değerleri incelendiğinde, olumsuz görüşlerde oluşan farkın “tesadüfi” olarak bölümlerine yerleşen öğrenciler lehine daha fazla olduğu da belirlenmiştir. Başka bir deyişle, bölümlerine rasgele yerleşen öğrencilerin ikinci öğretime karşı olumsuz görüşlerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Bu durumun bir nedeni olarak, programa isteyerek değil, tesadüfen yerleştirilmiş olan öğrencilerin öğrenim gördükleri programa kendilerini ait hissetmemeleri ve programı sevmemeleri gösterilebilir. Eğer öğrenci programa kendini ait hissedemiyorsa, programın sunduğu olanakların farkında olması daha düşük olasılık taşımaktadır. Ayrıca öğrencilerin program tercihi yaparken, ayrıntılı olarak düşünmemeleri ve programı rasgele seçmeleri, onların programın olumsuz yanlarını görmemelerine neden olmuştur. Bu durumda, söz konusu öğrencilerin programa ilişkin olumsuz görüşlerinin bilinçli olarak tercih eden öğrencilerden daha fazla olması doğal görülmektedir.

İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretime yönelik olumsuz düşüncelerinin, halen devam ettikleri bölüme olan sevgileri açısından bir farklılık gösterip göstermediği de aşağıda detaylı olarak incelenmiştir.

Tablo 6. İkinci öğretime ilişkin *olumsuz* görüşlerinin bölüm sevgilerine göre ortalama ve standart sapma değerleri

Bölüm Sevgisi	n	$\bar{X}$	ss
Seviyorum	262	79.11	9.22
Sevmiyorum	48	83.44	8.38
Kısmen Seviyorum	54	80.76	9.85
Toplam	364	79.57	9.32

Tablo 6’da öğrencilerin bölüm sevgisine göre ikinci öğretim programına ilişkin olumsuz görüşlerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. Buna göre, bölümlerine sevmeyerek gelenlerin ortalamaları, bölümlerini sevdiklerini ve Kısmen sevdiklerini söyleyen öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin bölüm sevgilerine göre ikinci öğretim programının olumsuz yönlerine ilişkin puanların ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlılığını test etmek amacı ile tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. İkinci öğretime ilişkin *olumsuz* görüşlerinin bölüm sevgilerine göre farkı

	Kareler Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	407.56	2	203.78	2.37	.095*
Grup içi	31091.59	361	86.13		
Toplam	31499.14	363			

* $p > 0.05$

Tablo 7’de görüldüğü gibi ikinci öğretime ilişkin olumsuz görüşlerin, öğrencilerin devam etmekte oldukları bölümlerine olan sevgilerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir [$F_{(2,361)} = 2.37$; $p > .05$]. Bu durum, ikinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programının *olumsuz* yönlerine ilişkin görüşlerinin bölüm sevgilerine göre anlamlı bir fark oluşturmadığını ifade etmektedir.

Öğrenim gördüğü programı seven öğrencilerin programa ilişkin olumsuz görüşleri, sevmeyen öğrencilerin görüşlerine oranla daha az olmasına rağmen, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Buradan hareketle, tüm öğrencilerin programa ilişkin olumsuz görüşlerinin birbirine yakın olduğunu ileri sürmek mümkündür. Bu durumun ortaya çıkmasının nedeni olarak, ikinci öğretim programının olumsuz yanlarının tüm öğrencileri aynı biçimde etkilemesi gösterilebilir. Sözgelimi, öğrenim gördüğü programı sevse de sevmese de öğrencilerin tümü birinci öğretim öğrencilerine göre çok daha fazla öğrenim harcı ödemektedir. Normal öğretim öğrencileri ile aynı öğretim üyesinden ve aynı sınıfta ders almak durumunda (özellikle yaz okullarında) kalan öğrencilerin, bölümlerini sevmeleri bile, programa ilişkin olumsuz duygu ve tutumlarının değişmesine yetmemektedir.

Tartışma

Bu araştırmanın temel amacı ikinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programı ile ilgili görüşlerinin bölüm tercih türlerine ve bölüm sevgilerine göre anlamlı bir farkın olup-olmadığını belirlemektir. Bu temel amaç kapsamında, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programına ilişkin *olumlu* görüşlerinin bölüm tercih türüne göre (isteyerek – tesadüf) istatistiksel olarak değişmediği belirlenmiştir.

- İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programının *olumlu* yönlerine ilişkin görüşlerinin bölüm sevgilerine göre ise anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bölümlerine isteyerek yerleşen öğrencilerin ikinci öğretim programının olumlu yönlerine ilişkin görüşlerinin, bölümlerine tesadüfen yerleşen yada bölümlerini kısmen seven öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

- İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programına ilişkin *olumsuz* görüşlerinin, bölüm tercih türlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Olumsuz görüşlerde oluşan farkın “tesadüfi” olarak bölümlerine yerleşen öğrencilerde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle, bölümlerine rasgele yerleşen öğrencilerin ikinci öğretime karşı olumsuz görüşlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

- Öğrencilerin bölüm sevgilerine göre ikinci öğretim programının *olumsuz* yönlerine ilişkin görüşleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Sonuç olarak, üniversitelerdeki ikinci öğretim programları, Türkiye'nin artan genç nüfusunun yüksek öğretim ihtiyacına çözüm bulmak amacı ile geliştirilen bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bütün eksikliklerine rağmen, üniversitelerin sahip olduğu fiziksel ve akademik personel kapasitelerinin, öğrencilerin yararına kullanılmasının işlevsel olduğu ve ikinci öğretim uygulamasının devamının yararlı olacağı düşünülmektedir. Ancak, doğru meslek seçimi, bireyin tüm yaşantısını etkilemektedir. Doğru meslek seçimi yapmak mutlu ve başarılı olmayı sağlayan en önemli etmenlerden birisidir. Özellikle doğru meslek seçimi ile üniversitelerdeki ikinci öğretimin yapısı ve işleyişi (harç oranları, barınma, mezuniyet sonrası iş bulma vb.) konusunda öğrencilere ortaöğretim aşamasında daha bilinçli rehberlik yapılmalıdır. Bu konuda özellikle üniversitelere, diğer eğitim kurumlarına ve özellikle ailelere büyük görevler düşmektedir.

Kaynakça

- Ary, D., Jacobs, L. C. & Razavieh, A. (1996). *Introduction to Research in Education*. (5th Edition). Harcourt Brace & Company. Orlando, FL.
- Bütün, A. A. (2002). Meslek Seçimini Etkileyen Etmenler. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 27, sayfa 28-32
- Devlet İstatistik Enstitüsü (2005). *Eğitim istatistikleri*. İnternet'ten 01 Şubat 2005'de <http://www.die.gov.tr/veribilgi.do> adresinden alınmıştır.
- Doğan, M. (2001). Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi, sayı 736 sayfa 15.
- George, D. ve Mallery, P. (2001). *SPSS for Windows Step by Step*. (3. Baskı) Chicago: Allyn and Bacon.
- Hatcher, L. & Stepanski, E. J.(1994). *A Step by Step Approach to using the SAS system for Univariate and Multivariate Statistics*. Cart, NC: SAS Institute Inc.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi (11. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 608.
- Kuştepe, Y. ve Gülcan, Y. (2002). Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğrenci Profili: Yansımalar ve Öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 3(12): 98-114
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İstatistikler*. İnternet'ten 17 Mart 2005'de <http://www.meb.gov.tr/istatistik/> adresinden alınmıştır.
- Onural, H. (2005). Teknik Eğitim Fakültesi Öğrenci Profili. *Eğitim ve Bilim*, 30 (136): 12-24
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, (2006). *ÖSYM sonuç açıklama sistemi*. İnternet'ten 26 Eylül 2006'da <http://sonuc.osym.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Özyürek, R. ve Atıcı, M. K. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Kendilerine Yardım Eden Kaynakların Belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17): 33-42
- Resmî Gazete (1992), Tertip 5, cilt 32, sayı 21418.
- Serbest, A. H. (2002). Devlet Üniversiteleri ve İkinci Öğretim. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1.
- Tannıoğlu, A. ve Baştürk, R. (2005). İkinci öğretim öğrencilerinin ikinci öğretim programı hakkındaki görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18): 60-71.
- Yükseköğretim Kurulu (2006). *Üniversiteler*. İnternet'ten 15 Ekim 2006'da <http://www.yok.gov.tr/universiteler/universiteler.htm> adresinden alınmıştır.